

УДК 005 (477): 639.1 “18/19”

**ВПЛИВ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЛЬВОВА
СЕРЕДИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.
НА РОЗВИТОК МИСЛИВСЬКОЇ ЗБРОЯРСЬКОЇ ГАЛУЗИ**

О.Р. Проців

Івано-Франківське обласне управління лісового та мисливського господарства

Проілюстровано напрями діяльності львівських мисливських та ремісничих товариств другої половини ХІХ – початку ХХ століття в організації зброярської галузі у Львові в частинах виробництва, торгівлі та використання. Проведено аналіз статуту товариств, діючих нормативно-правових актів Галичини та Австро-Угорської імперії та досліджено методи та форми впливу товариства на реалізацію статутних вимог. Встановлено, що мисливські товариства Львова лобювали перед органами державної влади та виробниками виготовлення якісної мисливської зброї. Це полягало у встановленні стандартів на зброю та набой, ухвалення зручного у виконанні механізму державного регулювання при видачі дозволів на право купівлі та використання на полюванні вогнепальної мисливської зброї. Описано роль Міжнародного мисливського конгресу (Відень, 1910 р.) та його вплив на зброярську галузь в частині виготовлення зброї та набойів.

Ключові слова: мисливство, Галичина, Львів, громадські організації, мисливська зброя.

Постановка проблеми. На цей час в Україні не врегульовані дієві механізми щодо виготовлення та реалізації мисливських видів зброї. Для вирішення цієї проблеми актуальним є історичний досвід діяльності громадських органі-

зацій Львова та їхнього впливу на розвиток мисливської зброярської галузі.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми правового регулювання та практики правозастосування у галузі організації виробництва мисливських видів зброї та її реалізації, діяльність громадських організацій у цій сфері висвітлені у працях Гійома Левассера де Боплана, Р. Вацека, С. Крогульського, З. Моцкуса, тогочасній фаховій мисливській періодиці («Ловецтво Польське», «Ловець Польський», «Ловець»), нефахових виданнях («Газета народово», «Газета Львівська», «Слово польське», «Кур'єр Львівський»), календарях («Ілюстрований календар слова Польського», «Ілюстрований календар приятеля тварин»), книзі «Піввіку: Нарис діяльності Малопольського мисливського товариства 1876–1926», у довідниках «Ілюстрований путівник столичного міста Львова, виданий з нагоди загальнонокрайової виставки 1894 р.», «Промислово-торгівельний путівник королівства Галичини», «Статистичні відомості про господарські відносини Галичини»).

Мета статті полягає у тому, щоб дослідити вплив мисливських та ремісничих товариств на організацію виробництва мисливських видів зброї, її торгівлю та використання.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

– провести аналіз статуту товариств, діючих нормативно-правових актів Галичини та Австро-Угорської імперії щодо організації виробництва та продажу мисливської вогнепальної зброї;

– дослідити методи та форми впливу товариства на реалізацію статутних вимог;

Виклад основного матеріалу. Ефективність ведення мисливського господарства тісно пов'язана з інноваційним розвитком економіки. Прогресивні технології розведення дичини (підгодівля, охорона, дотримання статевого співвідношення тощо) дають можливість формувати її чисельні популяції. Актуальними для ефективності мисливства були і залишаються методи добування, в яких визначальне місце посідає вогнепальна мисливська зброя.

Розвиток мисливського зброярства починається з XIV століття з появою пороху і вогнепальної зброї. Перші мушкети були виключно мисливськими. Капсєві рушниці та гільзи спочатку почали використовувати у мисливстві, і тільки пізніше – у військових цілях [1, с. 29]. Велику роль у культурі застосування та виробництва мисливської вогнепальної зброї відігравали громадські організації, пов'язані з виробництвом зброї та організацією полювання.

Показовою була діяльність товариства імені Святого Губерта, організованого у Львові в 1876 році [2, с. 37], що мало офіси у Львові на вул. Кохановського, 7 (1901 р.) [3, с. 186] та вул. Сиктиській, 58а (1913 р.) [4, с. 316]. Серед правил поведінки членів товариства були визначені певні правила поведіння зі зброєю. Так, зброя мисливця, який виходив на полювання, повинна бути у доброму стані [5, с. 184–185]; було заборонено стріляти із несправної

зброї. Незалежно від того, чи зброя заряджена чи розряджена, на полюванні її слід було носити стволами догори. На колективних та індивідуальних полюваннях після закінчення кожної нагінки потрібно було розрядити зброю і заряджати її, коли мисливець ставав на новий номер. Особливо уважно слід користуватись зброєю під час ожеледиці, на нерівній поверхні, на території, що поросла кущами, та при переїзді на возі. Право перевірки в товариша зброї на предмет її зарядженості мав кожен учасник полювання [6, с. 55]. Умовою вступу до Снятинського мисливського товариства було вміння поводитись зі зброєю [7, с. 3–5].

Окремі правила стосувались безпеки поводження з вогнепальною зброєю у Лисовицькому мисливському товаристві. Так, кожен учасник полювання, який сховався з номерів, повинен був відразу вийняти патрон із рушниці або тримати рушницю відкритою. Порушення цих вимог каралось штрафом у 5 золотих [8, с. 5].

Значний вплив на формування державної політики в частині використання мисливської зброї мало Галицьке мисливське товариство, засноване в 1876 р. [9, с. 80].

Так, 20 жовтня 1903 р. товариство прийняло звернення до старост щодо незаконного використання мисливської зброї бракон'єрами [10, с. 209]. Лише за період з 1899 по 1914 рр. товариство конфіскувало 47021 одиницю зброї [11, с. 299–303], вимагаючи, щоб конфісковану зброю старости реалізовували виключно на аукціонах [12, с. 82]. На нараді товариства у 1883 році піднімалось питання про необхідність ухвалити органами влади відповідні єдині механізми з врегулювання процедури видачі дозволів на право носіння зброї

[13, с. 120–125]. Товариство висловило обурення наміснику Галичину в частині видання дозволів на зброю браконьєрам і вбачало у цьому політичний підтекст, так як деякі браконьєри лояльно відносились до влади [14, с. 169].

Для популяризації та реклами мисливської зброї товариства щороку організовувало стрілецькі конкурси [15, с. 41–42]. Зброярська тематика не оминула й Міжнародний мисливський конгрес, який проходив у Відні в 1910 р. і розглядав питання виготовлення зброї та набоїв. У підсумку з'явилась вимога встановити обов'язкові стандарти для всіх країн у цій галузі. Аналіз фахівців показав, що у Франції номер дробу не відповідає іншим країнам; в Англії дріб випускали взагалі із незрозумілою нумерацією; невідповідність зброї та боеприпасів призводила до непорозумінь під час полювань та псування зброї. Для запобігання непорозумінь було прийнято рішення про дотримання німецького стандарту при відливанні дробинок; на мішечках, в яких продавався дріб, слід було фіксувати такі дані: номер дробу, середній діаметр дробу у міліметрах, якість дробу (м'який, твердий), вага однієї дробини [16, с. 233–235]. Для правового врегулювання проблеми з відстрілом перелітних птахів граф Кларі запропонував створити Міжнародну конвенцію охорони перелітних мисливських птахів, у якій серед іншого слід внести пункт про заборону відстрілу перелітних птахів з мисливських дробових гармат. Для цього потрібно було домогтись, щоб всі країни взагалі заборонили продаж мисливської зброї більшої за 4-ий калібр [17, с. 245–247].

Крім суто мисливських товариств, питанням використання вогнепальної зброї приділяли увагу й природоохо-

ронні організації. Зокрема, «Польська ліга друзів тварин» у часописі «Світ тварин» [18, с. 26–35] звертала увагу мисливців на знання конструкції зброї, безпечної поведінки на полюванні, влучності стрільби, оскільки ці фактори напряду пов'язані з раціональним використанням тваринного світу [19 с. 288].

Виробництво та реалізація мисливських видів зброї складають галузь суспільного виробництва, що інтегрована у політичні, економічні, гуманітарні процеси розвитку суспільства. Тому з метою відстоювання власних інтересів у Галичині були організовані корпорації ремісників. У Львові корпорація зброярів, слюсарів та майстрів годинників у Львові утворились у 1765 р., тоді як шевців у 1620 р., столярів 1707 р., ковалів 1759 р., мулярів 1782 р [20, с. 49]. У середині ХІХ ст. координацію корпорацій покладали на торгово-промислові палати. Зокрема, на VIII засіданні Львівської торгово-промислової палати від 9 липня 1867 р. під головуванням її керівника Йозефа Бренера було розглянуто питання проекту корпоративного статуту для слюсарів, зброярів та інших промисловців, пов'язаних з обробкою металу [21, с. 3]. Слід відмітити, що у Львові, відповідно до статистики, поданої секретарем спілки ремісників Львова, у 1886 р. зброярською справою займались 22 особи, а саме: 4 майстри, 12 підмайстрів, 6 учнів, а всього ручною працею займалось у Львові 7156 осіб, а саме: 2411 самостійних майстрів, 3123 підмайстрів (челядників) і 1622 учнів [22, с. 4]. На початку ХХ століття у місті Кракові до цеху слюсарів, ножівників та зброярів належало 48 осіб. Тогочасна преса зазначала, що керівниками ремісничих товариств були переважно християни

[23, с. 64], а зброярським промислом займались в основному особи польської національності [24, с. 2].

З метою належного регулювання діяльності ремісничих товариств 15 березня 1883 р. вступає в дію «Закон про промисли» [25, с. 510]. У зв'язку із внесенням змін до закону, що визначає діяльність професійних груп і необхідність їх організації у Львові, у січні 1884 року на засіданні торгового-промислової палати ухвалено рішення про звернення до Львівського магістрату про підтримку промислових товариств. У прийнятому зверненні зазначалось, що у Львові необхідно організувати 21 професійну групу, при чому зброярі разом із слюсарями, ножівниками, цвяхарями, шпилькарями, дротярями, машиністами, котельниками повинні відноситись до 17-ої групи [26, с. 2–3]. Щоб організувати роботу, на зборах корпорації від 20 лютого 1887 року було вирішено вибрати на цей рік керівником відомого Львівського зброяря Казмира Табачковського, а його заступником – Петра Мерка [27, с. 3]. Також на цьому засіданні розглядалися стан виконання рішень останньої наради товариства, звіт керівництва товариства, страхування на випадок хвороби, оплата членських внесків [28, с. 3]. Наступне зібрання корпорації відбулось через місяць – 20 березня 1887 р. [29, с. 3], в костелі отців Бернадитів, де під час служби Божої було освячено прапор корпорації [30, с. 2]. Відповідно до вимог статуту корпорації, крім загальних зборів товариства, кожних півроку повинні були відбуватись звичайні збори. Зокрема, у 1887 р. вони відбулись 27 червня у великій залі Львівської ратуші [31, с. 2]. У 1888 р. традиції проведення зборів у лютому місяці не змінились. Так, 26 лютого у приміщен-

ні Львівської ратуші [32, с. 4] на зборах керівництво товариства прозвітувало про виконану роботу за попередній рік. Була розглянута пропозиція оренди окремого офісу, але вона не набрала голосів з фінансових міркувань [33, с. 2].

Корпорація відзначалась активною діяльністю й на міжнародній арені. Зокрема, зброяр К. Табачковський, якого відрядили за дорученням віча робітників Галичини, що відбулось у червні 1889 р. у Львівській залі «Зірка», був активним учасником при організації палати робітників у Відні [34, с. 2]. З метою інформування членів корпорації у тогочасних часописах регулярно подавали інформацію про проведення зборів корпорації. Наприклад, на 26 березня 1895 р. збори були заплановані у Львівській ратуші на 9.00 [35, с. 3], а 16 січня 1898 р. на 9.00 ранку було заплановано проведення зборів у залі товариства «Скала», але до початку зборів всіх учасників запрошували на 8.00 до До-мініканського костелу на службу Божу [36, с. 3]. Починаючи з 1896 року керівником корпорації вибрано слюсаря Едварда Мацхана [37, с. 2]. Також у залі товариства «Скала» відбуваються збори товариства у 1898 р. [38, с. 2]. Час від часу відбувались збори всіх ремісничих цехів міста Львова. Зокрема, у 1898 р. відбувся Другий надзвичайний з'їзд гільдії, де були присутні 400 осіб. Головував на зборах зброяр К. Табачковський [39, с. 3]. Корпорація ремісничих цехів вживала заходи з залагоджування соціальних конфліктів, які виникали у процесі виробництва зброї. Так, на зборах слюсарської гільдії, до якої входили й зброярі, від 9 липня 1905 р. у присутності державного інспектора по корпорації було ухвалено рішення скоротити робочий день до 9,5 годин та підвищи-

ти на 10% заробітну платню; при акордових роботах оплату праці повинна встановлювати спеціальна комісія. З метою якісного навчання учнів майстру заборонялось навчати більше 20 учнів [40, с. 5]. На інших зборах корпорації під керівництвом пана Лаурука ухвалено рішення, що забороняло без відома керівництва майстрів самовільний перехід учнів від однієї до іншої фірми [41, с. 5]. З метою ефективної координації роботи на початку ХХ ст. Львівське товариство слюсарів, до якого входили зброярі, обладнало власний офіс у Львові на вулиці Городецькій, 3 [42, с. 121].

Висновок. Встановлено, що мисливські товариства Львова лобювали перед органами державної влади та її виробниками виготовлення якісної мисливської зброї. Це полягало у встановленні стандартів на зброю та набої, прийняття зручного у виконанні механізму державного регулювання при видачі дозволів на право купівлі та використання на полюванні вогнепальної мисливської зброї. З метою запобігання нещасним випадкам додатково були встановлені певні обмеження при використанні зброї на полюванні. Виявлено, що, у свою чергу, виробники мисливської вогнепальної зброї Львова об'єднувались у групи тиску (корпорації) з метою організованого відстоювання власних інтересів, котрі полягали у врегулюванні соціальних конфліктів між працівниками галузі та суспільством.

Література

1. Опис України / Гійом Левассер де Боплан. Українські козаки та їхні останні гетьмани. Богдан Хмельницький / П. Меріме ; [пер. з фр., приміт. та передм. Я. І. Кравця]. – Львів : Каменяр, 1990. – С. 29.

2. Wacek R. Łowiectwo w Małopolsce / R. Wacek // *Łowiectwo Polskie*. – 1921. – № 3. – S. 37.

3. Przewodnik adresowy // *Ilustrowany kalendarz Słowa Polskiego*. – Lwów, 1901. – S. 186.

4. Pzewodnik adresowy po Lwowie // *Kalendarz Słowa Polskiego*. – Lwów, 1913. – S. 316.

5. Towarzystwo myśliwych im. Św. Huberta we Lwowie. Sprawozdanie z czynności Towarzystwa w pierwszym roku swego istnienia // *Łowiec*. – 1880. – № 12. – S. 184–185.

6. Przewodnik łowiecki członków towarzystwa myśliw. imienia św. Huberta we Lwowie. – Lwów, 1884. – S. 55.

7. Statut regulamin i karta prawa polowania towarzystwa łowieckiego w Śniatynie. – Śniatyn, 1921. – S. 3–5.

8. Проців О. Р. Мисливські традиції Галичини / Проців О. Р. // *Полювання та риболовля*. – 2013. – № 2 (136). – С. 5.

9. Ilustrowany skorowidz stołecznego miasta Lwowa z okazji powszechnej wystawy krajowej roku 1894. – Lwów : druk. Fr. S. Reichman, 1894. – S. 80.

10. Okólnik do wszystkich Panów c.k. Starostów // *Łowiec*. – 1904. – № 18. – S. 209.

11. Pięćdziesięciolecie polskiego towarzystwa łowieckiego // *Łowiec Polski*. – 1939. – № 10. – S. 299–303.

12. Korespondencye // *Łowiec*. – 1884. – № 5. – S. 82.

13. Protokoł narady wstępnej // *Łowiec*. – 1883. – № 8. – S. 120–125.

14. Krogulski S. Pół wieku: Zarys działalności Małopolskiego towarzystwa łowieckiego 1876–1926 / S. Krogulski. – Lwów : Małopolskie towarzystwo łowieckie, 1929. – S. 169.

15. Ibid. – S. 41–42.

16. Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu // *Łowiec*. – 1910. – № 20. – S. 233–235.

17. Ibid. – S. 245–247.

18. *Ilustrowany kalędarz jubileuszowy «Przyjaciela zwierząt» (r. 1880) na rok 1931 / [pod red. T. Sas-Jaworskiego]. – Warszawa :*

T-wo opieki nad zwierzętami RZPliwej Polskiej, 1931. – S. 26–35.

19. Mockus Z. Możliwości zastosowania humanitaryzmu w łowiectwie // Łowiec Polski. – 1935. – № 15. – S. 288.

20. Charewiczowa Ł. Muzeum historyczne miasta Lwowa / Ł. Charewiczowa. – Lwów : Nakładem gminy miasta Lwowa, 1936. – S. 49.

21. Gospodarstwo, przemysł i handel // Gazeta Narodowa. – 1867. – № 173. – S. 3.

22. Nieco ze statystyki Lwowa // Gazeta lwowska. – 1886. – № 192. – S. 4.

23. Krakowska Izba stowarzyszeń rekodzielniczych według stanu z 1. sierpnia 1912 r. / Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. – Lwów, 1912. – T. XXIV, zeszyt III. – S. 64.

24. Nasza ankieta // Słowo Polskie. – 1914. – № 487. – 30 października. – S. 2.

25. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich / [pod red. F. Sulimirskiego, B. Chlebowskiego, W. Walewskiego]. – Warszawa : Wiek, 1884. – S. 510.

26. Z Izby handlowej. // Kurjer Lwowski. – 1884. – № 13. – 13 stycznia. – S. 2–3.

27. Walne zgromadzenie // Gazeta Narodowa. – 1887. – № 41. – S. 3.

28. Walne zgromadzenie // Gazeta lwowska. – 1887. – № 40. – S. 3.

29. Poświęcenie sztandaru // Gazeta lwowska. – 1887. – № 61. – S. 3.

30. Solenne nabożeństwo // Gazeta Narodowa. – 1887. – № 62. – S. 2.

31. Zwyczajne półroczne walne zgromadzenie // Gazeta Narodowa. – 1887. – № 188. – S. 2.

32. Walne zgromadzenie // Gazeta lwowska. – 1888. – № 45. – S. 4.

33. Walne zgromadzenie // Gazeta Narodowa. – 1888. – № 42. – S. 2.

34. Zgromadzenie robotników // Gazeta Narodowa. – 1889. – № 126. – S. 2.

35. Walne zgromadzenie // Gazeta lwowska. – 1895. – № 61. – S. 3.

36. Zgromadzenie nadzwyczajne // Gazeta lwowska. – 1898. – № 10. – S. 3.

37. P. Edwarda Machana // Gazeta Narodowa. – 1896. – № 150. – S. 2.

38. Zgromadzenie ślusarzy. // Słowo Polskie. – 1898. – № 14. – 18 stycznia. – S. 2.

39. Organizacja ślusarzy. // Słowo Polskie. – 1898. – № 146. – 21 czerwca. – S. 3.

40. Uгода pryncypałów i towarzyszy ślusarskich. // Słowo Polskie – 1905. – № 320. – 12 lipca. – S. 5.

41. Na walnym zgromadzeniu ślusarzy. Rusznikarzy // Słowo Polskie – 1905. – № 215. – 9 maja. – S. 5.

42. Wykaz stowarzyszeń przemysłowych w okręgu lwowskiego Instruktoratu stow. przem. / Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicji II wydanie. – Lwów: 1912. – S. 121.

Protsiv O.R. THE INFLUENCE OF LVIV'S NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS (NGOS) ON THE DEVELOPMENT OF HUNTING GUN-MAKING INDUSTRY IN THE MIDDLE 19TH – THE EARLY 20TH CENTURY. *Activities of Lviv hunting and craft societies during the late XIXth – the early XXth century in the field of arms branch in Lviv in terms of its production, trade and use have been highlighted. The author makes the analysis of the Regulations of Associations, existing normative acts of Galicia and the Austro-Hungarian Empire. The methods and forms of influence of society on the implementation of the statutory requirements have been researched.*

The article describes the history of the formation of gun-making workshops in Lviv in the middle of XVIIIth century, their institutional, organizational, material, financial and legislative status.

It has been established that Lviv's hunting associations lobbied the production of high-quality hunting weapons to the city public authorities. That caused the need to establish standards for weapons and ammunition, approve a mechanism of state regulation of the issue of permits

required for purchasing and using hunting firearms weapons. Certain limitations in the use of weapons in hunting were set to prevent further accidents. It was found out that manufacturers of hunting firearms in Lviv united into groups (corporations) organized for the purpose of defending their own interests, resolving the social conflicts between workers of the industry and society.

The article reveals the role of the International Hunting Congress (Vienna, 1910) and its influence on gun-making industry in production of weapons and ammunition. It was found out that the lack of uniform standards for production of weapons and ammunition caused accidents during their use. It has been proposed to establish the uniform standards for ammunition and weapons to prevent accidents and damages. The decision to ban some kind of weapons was made in order to protect a lot of animal and bird species.

Keywords: *hunting, Galicia, Lviv, NGOs, hunting weapons.*

Проців О.В. ВЛИЯНИЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ ЛЬВОВА СЕРЕДИНЫ ХІХ – НАЧАЛА ХХ В. НА РАЗВИТИЕ ОХОТНИЧЬЕЙ ОРУЖЕЙНОЙ ОТРАСЛИ.

Проиллюстрировано направления деятельности львовских охотничьих и ремесленных обществ второй половины ХІХ – начала ХХ века в организации оружейной отрасли во Львове в частях производства, торговли и использования. Проведен анализ устава обществ, действующих нормативно-правовых актов Галичины и Австро-Венгерской империи, исследованы методы и формы воздействия общества для реализации уставных требований. Установлено, что охотничьи общества Львова лоббировали перед органами государственной власти и производителями изготовление качественного охотничьего оружия. Их требования состояли в установлении стандартов на оружие и боеприпасы, принятии удобного для исполнения механизма государственного регулирования при выдаче разрешений на право покупки и использования на охоте огнестрельного охотничьего оружия. Представлена роль Международного охотничьего конгресса (Вена, 1910) и его влияние на оружейную отрасль в части изготовления оружия и боеприпасов.

Ключевые слова: *охота, Галичина, Львов, общественные организации, охотничье оружие.*